

ARTHUR
KONING VAN DE MIDDENMARK

Kevin Crossley-Holland

Arthur

koning van de Middenmark

Lemniscaat Rotterdam

Voor Judith Elliott

Tweede druk, 2005

© Nederlandse vertaling Tjalling Bos 2004

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren

Omslagillustratie: Martijn van der Linden

Illustraties: houtsneden uit *Medieval Life Illustrations*, Dover Publications Inc.

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v. Rotterdam 2004

ISBN 90 5637 570 9

Copyright © Kevin Crossley-Holland 2003

Kaarten en aanvullend illustratiewerk, gebaseerd op middeleeuwse bronnen:

Hemesh Alles © Orion Children's Books 2003

Oorspronkelijke titel: *Arthur: King of the Middle March*

First published in Great Britain in 2003 by Orion Children's Books, a division of The Orion Publishing Group, Orion House, 5 Upper St Martin's Lane,

London WC2H 9EA

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk: Drukkerij Haasbeek, Alphen aan den Rijn

Bindwerk: Boekbinderij De Ruiter, Zwolle

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier en geproduceerd in de Benelux waardoor onnodig milieuverontreinigend transport is vermeden.

DE PERSONAGES

Op kruistocht

- Arthur de Caldicot, 16 jaar, de schrijver van dit boek
Lord Stephen de Holt
Turolde, de wapensmid
Rhys, de stalknecht
Sir William de Gortanore, Arthurs vader
Lady Cécile, sir Williams maîtresse
Sir Serle de Caldicot, Arthurs pleegbroer, 19 jaar
Tanwen, een kamermeisje
Kester, Tanwens zoontje, 2 jaar
Milon de Provins
Bertrand (Bertie) de Sully, Milons neef en schildknaap, 13 jaar
Gennaro, een Venetiaans raadslid
Enrico Dandolo, de doge van Venetië
Silvano, de meester-scheepsbouwer
Simona, Silvano's dochter, een tolk, 21 jaar
Wido, Milons wapensmid
Giff, een voetknecht van Milon
Godard, een voetknecht van Milon
Saraceense kooplieden uit Alexandrië
Pagan, Milons priester
Kardinaal Capuano
Geoffroy de Villehardouin, vroegere maarschalk van de Champagne
Markgraaf Boniface de Montferrat, leider van de kruistocht
Fremling, een Venetiaanse kruisvaarder

Piero, *een roerganger*
Graaf Simon de Montfort, *een Franse aanvoerder*
Enguerrand de Boves, *een Franse edelman*
Robert de Boves, *zijn broer*
Taddeo, *de chirurgijn van de doge*
Abt Guy de Vaux
Een schoenmaker uit Milaan
Een jongen uit Zara
Chrétien, *een mijngraver uit Provins*
Giscard, *een mijngraver uit Provins*
Een Franse sergeant
Nasir, *een Saraceense zangleraar*
Nasirs twee vrouwen en zijn dochter
Zangi, *Nasirs assistent*
Zuster Cika, *een benedictijnse non*
Hamadat, *kapitein van een koopvaarder*
Een rondreizende geleerde
Een Lombardijse ridder
Een koopman in Piacenza

In de Mark

Sir Walter de Verdon
Lady Anne de Verdon, *zijn vrouw*
Winnie de Verdon, *hun dochter, 14 jaar*
Lady Judith de Holt
Izzie, *een kamermeisje in Holt*
Rahere, *de muzikant en nar in Holt*
Sir John de Caldicot
Lady Helen de Caldicot, *zijn vrouw*
Sian, *hun dochter, 12 jaar*
Oliver, *de priester in Caldicot*

Gatty, *de dochter van Hum de opzichter, 15 jaar*
Slim, *de kok in Caldicot*
Robbie, *de keukenjongen in Caldicot*
Ruth, *het keukenmeisje in Caldicot*
Lady Alice de Gortanore
Tom de Gortanore, *17 jaar*
Grace de Gortanore, *zijn zusje, 15 jaar*
Thomas, *een vrij man en boodschapper in Gortanore*
Maggot, *de vrouw van Thomas*
Mair, *de moeder van Arthur de Caldicot*
Merlijn

In de steen

Koning Arthur
Koningin Guinevere
Sir Lancelot
Koning Pellam, *de bewaker van de Heilige Graal*
De Vrouwe van het Meer, *de pleegmoeder van Sir Lancelot*
Lady Gisèle
Sir Kay
Sir Gauter
Sir Gilmere
Sir Arnold
Sir Sagramour
Sir Ector de Maris
Sir Uwain le Blanchemains
Sir Gawain
Sir Perceval
Nascien, *een kluizenaar*
Sir Mador
Sir Bors
Sir Agravain

Sir Mordred
Sir Urry
Agatha, *sir Urry's moeder*
Fyleloly, *sir Urry's zuster*
Sir Tor
Sir Gaheris
Sir Gareth
De bisschop van Rochester
Sir Lionel
De aartsbisschop van Canterbury
Sir Galahad
Sir Lucan
Sir Bedivere
Ygera, *de moeder van koning Arthur*

Dieren

Bonamy, *Arthur de Caldicots strijdros*
Kortnek, *sir Serles strijdros*
Gigant, *lord Stephens strijdros*
Pip, *Arthur de Caldicots paard in Engeland*
Kincaled, *sir Gawains paard*
Een luipaard, *in een Kroatische kerk*
Een luipaard, *in het bezit van een Lombardijse ridder*
Bries en Storm, *twee jachthonden*

Dankwoord van de schrijver

Ook deze keer heb ik veel hulp gekregen.

Hemesh Alles heeft aantrekkelijke kaarten getekend en voor aanvullende tekeningen gezorgd op basis van middeleeuwse bronnen. Gillian Crossley-Holland heeft me boeken geleend over bijenhouden en de sterren, Maryann Johnson heeft mijn gebrekkige Italiaans verbeterd, Ann Jones heeft me over ‘hiraeth’ en andere Welshe zaken verteld, Mike Tapper heeft waardevolle informatie over vroegmiddeleeuwse galeien weten te vinden, en de Tree Advice Trust heeft me verteld over olijven en abrikozen.

Ik heb ‘Het hart dat wacht’ en enkele regels van ‘Zwerm en honingraat’ gebruikt uit mijn *Selected Poems* (Enitharmon Press, 2001), en twee korte passages uit mijn vertaling van *Beowulf* (Oxford University Press, 1999). Ik ben de BBC dankbaar voor de uitnodiging om te komen praten over de problemen en genoegens van het schrijven van deze trilogie in de bewonderenswaardige en helaas beëindigde reeks radioprogramma’s over ‘Werk in uitvoering’.

Ik was heel blij toen Rodney Slatford afgelopen zomer zo gul was me een stil huis aan te bieden, waar ik kon schrijven toen de onderbrekingen in mijn eigen huis me te veel dreigden te worden. De middeleeuwse historicus en Arthur-kenner Richard Barber heeft me niet alleen boeiend onderzoeksmateriaal geleend, maar hij en zijn vrouw Helen hebben mijn vrouw en mij vergezeld op een reis naar de Dalmatische kust om Zara (Zadar) te bekijken en te ontdekken hoe het kan worden belegerd. Bij het uittypen en corrigeren van de vele versies van dit boek is Claire Conway eindeloos geduldig en fantastisch goedgehumeurd gebleven, zelfs al werd ze letterlijk met duizenden veranderingen geconfronteerd. Ik ben haar heel dankbaar.

Mijn vrouw Linda heeft een heel bijzondere bijdrage geleverd door de onderwerpen van dit boek met me te bespreken, uitdagende oplossingen voor te stellen om ze in het verhaal te verwerken, de tekst te polijsten, de illustraties te kiezen en mij moed te geven met haar verdraagzaamheid, onwankelbare steun en liefde. Deze trilogie heeft ons tweeën bijna vijf jaar beziggehouden.

Veel van mijn buitenlandse uitgevers en vertalers zijn vrienden geworden en hebben me gesterkt met hun gastvrijheid en vele aanmoedigingen, misschien vooral Joukje Akveld van Lemniscaat en Asfrid Hegdal van N.W. Damm. Ik ben bijzondere dank verschuldigd aan Arthur Levine voor zijn snelle en uitgebreide reactie op een vroege versie van dit boek, en voor zijn scherpzinnige opmerkingen.

Het succes van een boek, en zeker van een trilogie, is altijd een teamprestatie. Daarom wil ik vooral de kinderboekenafdeling van Orion nadrukkelijk bedanken: Judith Elliott, Fiona Kennedy, Alex Webb, Jane Hughes, Rowan Stanfield en Iona Campbell. Judith heeft het boek verscheidene keren zorgvuldig gelezen en veel nuttige opmerkingen gemaakt, terwijl ze ook wist hoe ze me moest aansporen, en wanneer ze dat beter niet kon doen. Het is dertig jaar geleden dat ik voor het eerst voor haar heb geschreven, en ze is een goede vriendin en een geweldige uitgeefster. Aan haar draag ik dit boek op.

Ten slotte: alle namen in de Middenmark zijn afkomstig van Ordnance Survey landkaarten, met uitzondering van Caldicot, Holt, Verdon, Gortanore en Catmole. Maar dit zijn eenvoudig mijn namen voor vijf prachtige vroegmiddeleeuwse vindplaatsen. Misschien komen sommige van mijn lezers in de verleiding om ze te gaan opzoeken.

Burnham Market, 16 juni 2003

INHOUD

1	Zwaard en kromzwaard	15
2	Gods leger	16
3	Zweef en duik	22
4	Zeebanket	24
5	Kaakslagen en een ongelukkige pissebed	28
6	Galeien en transportschepen	32
7	Glazen Venetianen	34
8	Hoe we ook ons best doen	35
9	Niets is gemakkelijk	38
10	Angst voor de strijd	41
11	Vijanden van God	44
12	Het lichaam en het hart	48
13	Iets heel akeligs	52
14	Koorts	54
15	Een moeder om te zoeken	56
16	Saraceense kooplieden	61
17	Mijn stralende belofte	57
18	Een klein wonder in de Mark	91
19	Winnies brief	75
20	De beroemdste naam van alle ridders	79
21	Was en diamant	88
22	Merlijns vraag	91
23	Sir Arthur	92
24	Een brandend kruis	99
25	In de Ooievaar	102

26	Levensbloed	104
27	Eindelijk	107
28	Werktuigen van de duivel	109
29	Je ware gelovige	112
30	Het rad van fortuin	115
31	De jongste en de oudste	120
32	Oog in oog	123
33	Diep water	129
34	Om jullie te leiden en voor jullie te zorgen	131
35	Roze wangen en pronkende pauwen	135
36	De niet gestelde vraag	136
37	Het minste van twee kwaden	141
38	Liefde en citroenen	143
39	Het inschepen	147
40	De vermiljoenkleurige galei	152
41	Hemelse boodschappers	154
42	Een ramp	156
43	Bloedende wonden	160
44	Zoveel tongen	165
45	Twee balletjes	166
46	<i>Lacrimae rerum</i>	167
47	Meer dood dan levend	169
48	De vergiftigde appel	173
49	Beschuldigingen	181
50	Een zak met winden	185
51	Ondersteboven	186
52	Oude wonden	189
53	Sir Urry	191
54	Lichten in de nacht	197
55	Zara	199
56	Tact en tactiek	202

57	Achter onze rug	206
58	Voeten eerst	210
59	Roddelwind	213
60	Bereid te sterven	215
61	Een spartelend, bijtend, jammerend hoopje mens	220
62	Afgeworpen	223
63	Lelijk, slecht en laag	226
64	De vlammen in	232
65	De pop met donkere ogen	236
66	Onderling verdeeld	243
67	Dit gaat pijn doen	244
68	Jihad	250
69	<i>Miserere mei</i>	255
70	De heilige tuin	256
71	Vrouwe, wij danken u	259
72	Het hart dat wacht	262
73	Ivoor, goud en obsidiaan	263
74	Niet meer dan pionnen	265
75	Een olijftak	269
76	De brief van de paus	273
77	Byzantijnse ogen	276
78	Strijd	278
79	Deserteurs	283
80	Een halve paardendeken	285
81	Bloedig staal	287
82	We sterven een beetje	290
83	Honderden en honderden mijlen	293
84	Aan alles komt een eind	298
85	Geef hun hoop	300
86	U leeft!	303
87	Goedschiks of kwaadschiks	304

88	Een jongen en een meisje	308
89	Mijn eigen zoon	309
90	De hoofdlijn en de hartlijn	311
91	Grote bedden en andere wonderen	317
92	Huil maar raak	322
93	In mijn bloed en mijn botten	324
94	Op zee	327
95	<i>Hiraeth</i>	329
96	Een pad van veren	331
97	Werktuigen van de geest	337
98	In de bovenkamer	341
99	De stem van een engel	346
100	Kennis van goed en kwaad	348
101	De bitterste dag	350
102	Ik weet het echt niet!	355
103	Omlaag naar het water	361
104	Thuis	364
105	Waar ben je vandaag, vraag ik me telkens af	373
106	Moeder Slim en zuster Grace	376
107	Graven	384
108	De koning die was en zal zijn	386
109	Zo'n groot geluk	389
110	Mijn moeder	391
111	Elk van ons	395
112	De koning in jezelf	399
	Woordenlijst	403
	Belangrijke jaartallen	406

Zwaard en kromzwaard

In het oosten, boven de duizendtongige zee met al zijn zoete beloften, zijn snelle stoten en onverhoedse bewegingen: één zilvergouden lemmet van licht.

Een zwaard. Nee! Een kromzwaard. Dat zag ik toen ik de flap van onze tent optilde, die plakkerig was van het zout.

Lord Stephen en ik zijn gisteren op het middaguur in Venetië aangekomen samen met Turolde, onze wapensmid, en onze stalknecht Rhys. De avond voor Sint-Jan. De dag dat Winnie me vol op mijn mond zoende, twee jaar geleden, lang voordat we verloofd waren. We mochten Venetië zelf niet binnengaan. Alle kruisvaarders zijn hierbuiten ondergebracht, op het eiland San Nicolo. Maar wij zijn uitgenodigd voor een zeefeestmaal in de stad, net als Milon de Provins en zijn schildknaap Bertie, die pas dertien is.

Fransen die rode kruisen dragen, Duitsers en Italianen, Vlamingen met hun groene kruisen: er zijn duizenden en duizenden kruisvaarders op dit eiland, maar we hebben nog geen andere Engelsen ontmoet.

De hele nacht sliep en woelde en sliep ik bij de geluiden van water. Ze spoelden onze reis van zeven weken weg.

De zon kwam op en ik was herboren.

Gods leger

Pas toen ik vandaag op Bonamy over de ruggengraat van dit eiland reed, begreep ik wat een leger in werkelijkheid betekent.

En ik ben er deel van!

San Nicolo is heel lang maar niet meer dan een halve mijl breed, en lord Stephen en ik en Rhys en Turold hebben een heel klein kamp helemaal aan het noordelijke uiteinde. Ongeveer een kwart mijl verderop zijn vijftig mannen uit Provins gelegerd, geleid door Milon, en voorbij hen kwam ik bij de legerplaats van honderden Italia-

nen. Toen ik hun kamp binnenreed, begon een trompetter te spelen. Zijn trompet vlamde in het zonlicht, en ik kwam overeind in mijn zadel en schreeuwde.

Toen zag ik een monnik staan te midden van een grote groep zittende mannen. ‘*Lei!*’ riep hij uit. ‘*La Francia? La Germania?*’

‘Engels,’ zei ik.

‘*Inglese,*’ riep de monnik. ‘*L’Inghilterra!*’

Hij stak zijn stok tussen zijn benen en waggelde rond met een kwispelende staart, en iedereen lachte. Ik heb gehoord dat de Sicilianen en Grieken denken dat alle Engelsen een staart hebben, maar ik wist niet dat de Italianen dat ook geloven.

Ik steeg af en de monnik wees naar mij met zijn vinger. ‘Ik zeg dat de kruisvaart een nieuw soort oorlog is,’ riep hij uit. ‘Een heilige strijd. Hier zijn soldaten als monniken.’

De Italiaanse soldaten zagen er helemaal niet uit als monniken. Ze hadden vette haren en waren slecht geschoren. Ze zagen eruit als bandieten.

‘Ze zeggen dat ze niet van San Nicolo houden,’ vertelde de monnik me. ‘Niet veel vrouwen. Niet veel wijn. Ik zeg: trek de wapenrusting van God aan.’

‘De hele wapenrusting van God,’ antwoordde ik. ‘De gordel van de waarheid, het zwaard van de geest en de helm van de verlossing!’ ‘*Bravo!*’ riep de monnik uit. Hij stak zijn hand in de zak van zijn pij en haalde een houten doosje te voorschijn. Toen stapte hij op me af en maakte het open.

Er lag een soort leerachtig bruin stokje in met een zwarte punt, op een kussentje van scharlakenrode zijde.

‘Vinger!’ zei de monnik. ‘Vinger van San Runcimano. Kus!’

Hij deed het doosje weer dicht en hield het omhoog. Ik sloot mijn ogen en hield mijn adem in. Ik kuste het deksel.

Daarna reed ik naar het kamp van een troep soldaten uit Picardië. Ze waren allemaal aan het schreeuwen en joelen. Toen ik dichterbij kwam, zag ik twee mannen die vochten met zwaarden. De ene zat op zijn knieën en hijgde. Zijn linkerarm bungelde naast hem en er droop bloed van zijn hand.

Toen herkende ik Milons schildknaap Bertie, die maar een paar stappen verderop stond.

‘Bertie!’ riep ik. ‘Wat doe jij hier?’

Bertie maakte een hoofdbeweging, maar verloor de twee vechtende mannen geen moment uit het oog. ‘Moet je zien!’

‘Weet Milon het?’

‘Dat kan me niet schelen.’

‘Waarom vechten ze?’

‘Het is een wedstrijd. Hij wil zich niet gewonnen geven.’

‘Hoe kunnen we de Saracenen verslaan als we elkaars bloed gaan vergieten?’

‘Bij een wedstrijd horen een winnaar en een verliezer,’ zei Bertie.

‘Hij heeft twee vingers verloren. Tot nu toe. Kijk!’

Ik wilde niet kijken en ik weet niet waarom de man die op zijn knieën zat, zich niet overgaf. Ik trok mijn paard heftig rond, en Bonamy snoof.

‘Waar ga je heen?’ riep Bertie. ‘Arthur!’

Over het hele eiland waren kampen: kegelvormige tenten en piramiden, luifeltenten en klapperende maaksels die eruitzagen alsof ze zouden wegwaaien zodra de zeewind zijn mond opendeed. En in elk kamp liepen ridders, schildknapen en soldaten rond, en soms ook vrouwen en kinderen.

Ik zag schildknapen met z’n tweeën worstelen of oefenen in stokvchten, ik zag groepjes hardloopwedstrijden houden of zwaardslagen oefenen op de staak, en plotseling hoorde ik in mijn hoofd de stem van Alan, de eerste wapensmid van lord Stephen: ‘Het is zó met je gebeurd op kruistocht. Ze maken gehakt van je!’

Maar sindsdien ben ik acht centimeter gegroeid, en ik heb hard geoefend, zelfs als ik er geen zin in had, zelfs als lord Stephen er niet was. Ik ben veel sterker dan vroeger.

Ik zag mannen bidden, hun wapens slijpen, elkaar scheren met een mes, hun paarden water geven en rauwe liederen zingen. Ik zag een rij mannen dode kippen en duizenden broden uitladen uit een Venetiaanse galei. Twee hele bergen, naast elkaar op het strand! Ik zag een Vlaamse valkenier die zijn vogel losliet, en keek hoe de valk opsteeg en neerdook op een zeevogel. Turolde zegt dat meeuwen taai zijn en naar vis smaken, en dat ze zelfs nog zouter zijn dan ons gezouten varkensvlees aan het eind van de winter.

Ik had net het Duitse kamp verlaten, toen de duivel Bonamy in zijn rechteroor fluisterde.

Bonamy snoof. Hij gilde bijna. Hij steigerde op zijn achterbenen. Daarna sprong hij naar voren, en ik moest mijn uiterste best doen om in het zadel te blijven.

‘Bonamy!’ riep ik. ‘Godsamme! Blijf staan!’

Het had geen zin.

Bonamy daverde dwars door het kamp van de kruisvaarders uit Anjou. Hij schopte een van de haringen van de keukentent uit de grond en sleepte het touw met zich mee. De hele tent stortte in.

Ik hoorde mensen schreeuwen, honden woedend blaffen en kookpotten rinkelen, maar ik kon Bonamy niet laten stoppen. Hij trapte het touw van zich af en galoppeerde terug over de ruggengraat van het eiland, langs de Vlaamse en Normandische kampen, voordat ik hem weer onder controle kon krijgen.

Een van de koks uit Anjou schreeuwde vloeken naar me en schudde dreigend met zijn pollepel. God bewaar me! Bij dat kamp blijf ik voortaan uit de buurt.

Toen we terug waren, keek Bonamy me aan met zijn ogen als donkere pruimen, alsof er helemaal niets was gebeurd. Hij hinnikte vriendelijk naar me.

Ik onderzocht zijn hoeven, en daarna zijn geslachtsdelen. Ik keek in zijn mond, zijn linkeroot, zijn rechter... Dat was gezwollen en zat bijna dicht. Een wesp misschien, of een horzel. In elk geval een steek van de duivel!

Ik kon merken dat lord Stephen zich ergens zorgen over maakte.

‘Wat is er, heer?’ vroeg ik.

‘Er zijn net twee ridders van het Ile-de-France aangekomen. Ze hebben Milon verteld dat nog vijf ridders hun eed hebben gebroken.’

‘Hoe kan dat?’ vroeg ik. ‘Ze hebben het kruis aangenomen.’

‘Precies,’ zei lord Stephen. ‘Ze zeggen dat ze hun eigen weg willen volgen vanuit de haven van Marseille.’

‘Nou, dan is het niet zo erg,’ zei ik.

‘Het is heel erg,’ antwoordde lord Stephen. ‘We hebben de Venetianen gevraagd om schepen te bouwen voor drieëndertigduizend man. Maar zoveel zijn er nog lang niet aangekomen, en Sint-Jansavond is al voorbij. Als er nog veel meer ridders hun eigen keuzes maken in plaats van hun mannen en hun geld hierheen te brengen, kunnen we de Venetianen niet voor hun schepen betalen.’

‘Wat gebeurt er dan?’ vroeg ik.

‘Dan komt er geen kruistocht,’ zei lord Stephen kortweg.

‘Geen kruistocht!’

‘Zonder schepen kunnen we de kruistocht niet beginnen,’ zei lord Stephen, ‘en de doge geeft ons geen schepen als we hem niet betalen.’

‘Maar nadat we het kruis hebben aangenomen,’ riep ik, ‘en na al onze voorbereidingen en al onze reizen, heer...’

‘Allemaal voor niets,’ zei lord Stephen. ‘Trouwens, hoe kunnen we het land overzee het best bevrijden? Vertel me dat eens. Door de voordeur? Of moeten we proberen de bevoorrading van de Saracenen af te snijden?’

‘Wat bedoelt u, heer? Zegt u dat we niet rechtstreeks naar het Heilige Land gaan?’

Lord Stephen glimlachte zwakjes naar me. ‘Hoeveel mijl is het naar Betlehem?’ vroeg hij.

‘Dat vroeg Gatty me,’ zei ik.

‘Wie?’

‘Gatty. In Caldicot.’

‘O ja,’ zei lord Stephen met een glimlachje. ‘Ze is helemaal naar Holt gelopen, is het niet? Smoorverliefd op je!’

‘Nee, heer,’ zei ik. ‘Maar ze heeft me eens verteld...’

‘Een andere keer!’ zei lord Stephen kortaf. ‘Vooruit! Je bent de hele dag weg geweest en je hebt me nog niet eens verteld wat je gezien en gehoord hebt. En daarna heeft Turoid een karweitje voor je, en Rhys wil dat je Bonamy schoonspoelt.’

‘Zeeewater droogt plakkerig op,’ zei ik.

‘Daar is niets aan te doen,’ antwoordde lord Stephen.

Toen ik vandaag over San Nicolo reed, dacht ik dat er vast meer dan drieëndertigduizend man waren. Niet minder, zoals lord Stephen zegt, maar veel, veel meer! Drie keer drieëndertig.

Ik weet bijna zeker dat hier genoeg ridders zijn om het geld bijeen te brengen voor de Venetiaanse schepen.

Zweef en duik

Het is moeilijk om te schrijven in deze tent.

In Holt kwam er bijna niemand mijn kamer binnen, en ik kon mijn perkament op de vensterbank laten liggen. En in Caldicot kon ik op mijn plaats in de vensternis zitten met mijn inkttafeltje bij mijn elleboog.

Daar had ik gezelschap van torren en spinnen, en soms een naakt-slak of een wriemel – zo noemde mijn pleegzusje Sian ze altijd. Maar hier zijn zwermen vliegen, die janken en zoemen, en ze steken me achter in mijn nek, en in mijn knieholten en mijn knokkels.

Er is hier geen tafel en geen vensterbank. Dus ga ik soms tegen mijn zadeltas zitten en prop een kussen tussen mijn knieën en gebruik dat als tafel. En soms strek ik me helemaal uit, schop mijn hielen omhoog en schrijf liggend op mijn buik. Maar elke keer moet ik mijn perkament weer opbergen zodra de inkt droog is en ik de bladzijde gepolijst heb. Ik weet dat ik er eigenlijk een tand van een zwijn voor moet gebruiken, maar voordat ik wegging heeft Winnie me een van haar tanden gegeven en die doet het bijna net zo goed.

Ik heb een heleboel galappels meegenomen, en acaciasap, en groene vitriool in een geglazuurde fles, maar het is niet gemakkelijk om hier inkt te maken, want er is geen vers regenwater en als ik niet voorzichtig ben, komen er bovendien zandkorrels in het mengsel.

Op weg hierheen zijn de meeste van mijn ganzenveren vernield. Turoid heeft ze geknakt doordat hij zijn hamer in mijn zadeltas

duwde. Toen ik naar de schrijfzaal in Wenlock ging, vertelde broeder Austin me dat de buitenste slagpennen van ganzen en zwanen de beste schrijfveren zijn, maar hier zijn alleen veren van zilvermeeuwen. Die zijn harig aan de binnenkant, maar ze zijn in elk geval sterk en gemakkelijk te schaven.

Lord Stephen en ik hadden zoveel te doen voordat we vertrokken dat ik maandenlang helemaal niets heb kunnen schrijven, hoewel ik vaak in mijn steen heb gekeken en Camelot ben binnengestapt. Er was zelfs geen tijd om over mijn verloving met Winnie te schrijven. Maar nu wil ik alles opschrijven.

Als we aan boord gaan van onze galei en naar het zuiden varen, zal mijn pen zweven en duiken, roepen en kriesen terwijl we het water klieven.

Zeebanket

Ik zat aan tafel tegenover Milon en Bertie. Zijn volledige naam is Bertrand de Sully, en hij is een neef van Milon en bovendien zijn schildknaap. Hij is even stevig gebouwd als zijn oom, maar zo klein als een garnaal.

‘Arthur!’ riep Milon uit.

Ik boog naar hem.

Milon tuitte zijn lippen. ‘Ik heb vergeten, jij denkt,’ zei hij.

‘Nee,’ antwoordde ik behoedzaam.

‘Ja,’ zei Milon. ‘Ik niet vergeet, ik jou ridder.’ Milon wendde zich tot onze Venetiaanse gastheren. ‘Arthur dapper!’ zei hij met luide stem. Milon was net begonnen de Venetianen uit te leggen hoe ik in Soissons een man had tegengehouden die een vrouw wilde neersteken, toen de eerste gang werd gebracht.

Op mijn bord lagen drie beesten die op heel sappige, witte wormen leken. Ze waren wit met roze, droegen een pantser en hadden lange snorharen.

Lord Stephens ogen glinsterden. ‘Dit is geen moment voor weekhartigen,’ zei hij fluisterend.

Milon en Bertie propten hun servet onder hun kin en de vier Venetianen legden dat van hen over hun rechterarm. Daarna verslonden ze hun wormen alsof ze een week niet gegeten hadden.

Een van de Venetiaanse raadsleden, Gennaro, hief zijn glas. ‘Welkom!’ zei hij. ‘Onze vrienden voor God. Onze bondgenoten!’

Toen tikten we allemaal met onze knokkels op tafel en we hieven onze glazen.

Ik had amper een mondvol gegeten voordat een bediende een schaal binnenbracht met een berg vreemde zwarte, gele en groene klonten en rolletjes, als het neuspulksel van reuzen.

‘Nou, nou!’ zei lord Stephen. ‘U verwent ons.’

Maar de Venetiaan naast me liet zich niet voor de mal houden. ‘Zeeslakken,’ zei hij. ‘Uit hun schelp! U houdt ervan?’

Ze smaakten weerzinwekkend, maar dat gaf niet. Ik was zo opgewonden.

Toen ik bij lord Stephen in dienst ging als zijn schildknaap, nam ik aan dat we ons meteen bij de kruistocht zouden aansluiten. Maar dat was tweeënehalf jaar geleden, en sindsdien heb ik Bonamy uitgekozen en getraind, er is een wapenrusting voor me gemaakt en ik heb mijn gevechtstechnieken geoefend, ik heb Frans leren spreken en ik heb het kruis ontvangen van onze jonge aanvoerder graaf Thibaud, voordat hij plotseling stierf.

De eerste keer dat we hierheen reisden, zestien maanden geleden, hebben we de oude doge ontmoet. Hij is minstens vierentachtig, net zo oud als Sint-Lucas is geworden. Zijn ogen zijn helder en stralend, maar hij is stekeblind. Hij zwaait als een baby met zijn armen en houdt nooit op met praten.

Milon en de andere afgezanten zeiden tegen hem dat er geen zee-macht is die te vergelijken is met de republiek Venetië, en vroegen de doge de schepen te bouwen om de kruisvaarders en hun paarden te vervoeren.

‘U vraagt heel veel van ons,’ zei de doge, maar uiteindelijk stemde hij erin toe schepen te bouwen voor vijfenveertighonderd ridders en evenveel paarden, negenduizend schildknappen en twintigduizend voetknechten, zodat elke gezonde man in de stad de afgelopen vijftien maanden bezig is geweest met boten bouwen. En dat niet alleen. De Venetianen hebben ook beloofd de eerste negen maanden voor eten te zorgen voor ons en onze paarden.

Ik slaagde erin een van de wormen en drie van de neuspulksels